

Maria Brykowska*

*Album rysunków z historii architektury
studenta Politechniki Lwowskiej Ottona Fedaka
i jego późniejsza twórczość zawodowa*

*Album of drawings from the history of architecture
by Otton Fedak student of Lviv Polytechnic
and his later professional works*

Programem kształcenia architektów na Politechnice Lwowskiej zainteresowałam się podczas realizacji w Zakładzie Architektury Polskiej Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej (PW) grantu KBN (1997–2000) na temat twórczości prof. arch. Oskara Sosnowskiego, m.in. badając fakt jego zatrudnienia w latach 1914–1919 jako prowadzącego zajęcia z projektowania budowli użyteczności publicznej w Katedrze Architektury II na Politechnice Lwowskiej [1], [2, s. 6, 71]. Ze względu na powołanie do wojska i udział w I wojnie światowej Sosnowski nie podjął tam pracy, albowiem po powrocie z frontu w 1919 r. został zatrudniony na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej, gdzie kierował Katedrą Architektury Polskiej, a w 1922 r. zorganizował Zakład Architektury Polskiej i Historii Sztuki PW (ZAP PW) według własnego pomysłu [2, s. 7, 12, 53–56, 71–74], [3].

Działalność Katedry i ZAP PW w okresie międzywojennym jest doskonale znana, brakuje natomiast opracowań na temat programu i metody nauczania historii architektury na Wydziale Architektonicznym Politechniki Lwowskiej, albowiem oryginalne materiały naukowe i dydaktyczne uczelni zaginęły podczas działań wojennych. Z tego względu przypadkowo odkryty wiele lat temu album z rysunkami z ćwiczeń z historii architektury z roku akademickiego 1926/1927 studenta Ottona Fedaka stał się

I became interested in the teaching curriculum of architects at Lviv Polytechnic while doing research on the works by Professor Architect Oskar Sosnowski at the Section of Polish Architecture at the Faculty of Architecture, Warsaw University of Technology from the grant awarded by the State Committee for Scientific Research (1997–2000), when I learned that he was employed in 1914–1919 as a teacher of designing public buildings at the Department of Architecture II at Lviv Polytechnic [1], [2, pp. 6, 71]. As he was drafted to the army and fought in the First World War, Sosnowski did not start that work because after his return from the front in 1919, he was employed at the Faculty of Architecture at Warsaw University of Technology where he headed the Department of Polish Architecture and in 1922 he came up with an idea and organized the Section of Polish Architecture and Art History at Warsaw University of Technology (ZAP PW) [2, pp. 7, 12, 53–56, 71–74], [3].

The operations of the Department and ZAP PW in the interwar period is well known, whereas there are no studies on the curriculum and the methods of teaching the history of architecture at the Faculty of Architecture at Lviv Polytechnic because the original scientific and teaching materials were lost during the war. As a result, the album, which was accidentally discovered many years ago, with drawings from the classes in the history of architecture from the academic year 1926/1927 made by Otton Fedak provided important information on the methods of teaching the history of architecture at Lviv Polytechnic.

* Wydział Architektury Politechniki Warszawskiej/Faculty of Architecture, Warsaw University of Technology.

ważnym dokumentem na temat metody nauczania historii architektury na Politechnice Lwowskiej.

Co wiadomo o nauczaniu historii architektury na Politechnice Lwowskiej

Według programu nauczania w roku akademickim 1926/1927 [4, s. 56–68] na pierwszym roku studiów prowadzono przedmiot architektura historyczna I w obu półroczach – zimowym i letnim (w wymiarze po 3 godz. wykładów i 3 godz. rysunków na tydzień); tematy – w układzie chronologicznym – obejmowały okres od starożytności do architektury klasycznej. Natomiast na drugim roku – przedmiot architektura historyczna II był realizowany w półroczu zimowym (w wymiarze 3 godz. wykładów i 4 godz. rysunków), w zakresie architektury średniowiecznej: romańskiej i gotyckiej, oraz architektury odrodzenia, a w półroczu letnim (4 godz. wykładów i 4 godz. rysunków) – na temat stylów baroku, rokoka i napoleońskiego (z wykazaniem odmian w różnych krajach Europy). Warto dodać, że taka metoda nauczania dziejów architektury w układzie chronologicznym była stosowana także na innych wydziałach architektury. Poza wyżej wymienionymi przedmiotami z „historii architektury” na drugim roku uczono „wybranych działów z architektury polskiej” oraz ochrony zabytków. Katedra prowadziła też zajęcia w terenie z pomiarów architektury zabytkowej, jak o tym świadczy pomiar kościoła paulinów pw. św. Piotra i Pawła na ul. Łyczakowskiej 82 we Lwowie¹ wykonany przed 1928 r. przez studentów Politechniki Lwowskiej z udziałem Ottona Fedaka. W latach 1916–1929 Katedrą Historii na Wydziale Architektonicznym Politechniki Lwowskiej kierował (i prowadził wykłady) prof. dr Jan Zubrzycki, który wielką wagę przykładał do analiz rysunkowych budowli zabytkowych, a następnie jego zastępca – prof. Marian Osiński. Studenci uzyskiwali zaliczenie przedmiotu na podstawie notatek i rysunków [1, s. 189, 202].

Album rysunków z historii architektury II studenta Ottona Fedaka z Czerniowce

Album zawiera 107 ponumerowanych kart (bez nr 79), na których naklejono rysunki wykonane w przeważającej części w tuszu bądź w ołówku – na kalce technicznej i kartonie. Wszystkie karty były opatrzone pieczętką o treści: „Katedra Architektury Historycznej, Lwów – Politechnika”, w większości sygnowane przez autora „F-k” i asystenta przyjmującego pracę – „J” (inż. arch. Tadeusza Jankowskiego). Rysunki przedstawiają plany, przekroje, fragmenty elewacji i detale architektoniczne różnych budowli historycznych (głównie kościołów) z terenu Europy i ziem polskich, z okresu średniowiecza oraz renesansu z obszaru Polski. Materiały nie zostały uporządkowane chronologicznie ani tematycznie. Analiza treści rysunków i podpisów wskazuje, że zostały one skopiowane z publikowanych dzieł. Stanowiły samodzielną pracę studenta.

What is known about teaching the history of architecture at Lviv Polytechnic

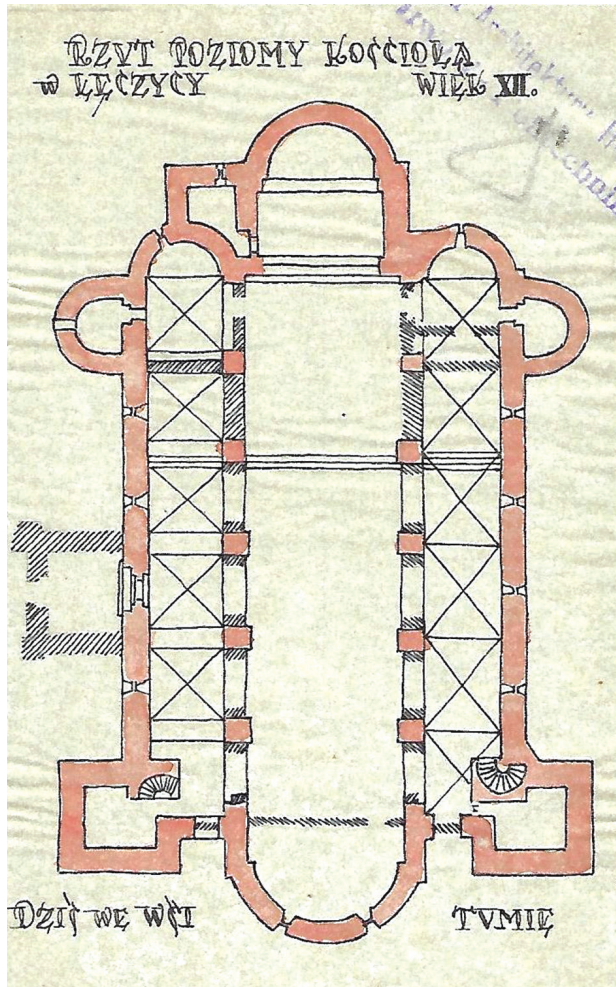
According to the teaching curriculum from the academic year 1926/1927 [4, pp. 56–68] the subject called historic architecture I was taught in the first year of studies in both semesters – winter and summer (3 hours of lecture and 3 hours of drawing a week); the topics – chronologically – included the periods from antiquity to classical architecture. In the second year – the subject of historic architecture II was taught in winter semester only (3 hours of lecture and 4 hours of drawing a week) in the scope of medieval architecture: Romanesque and Gothic as well as Renaissance architecture, and in summer semester (4 hours of lecture and 4 hours of drawing a week) – on Baroque, Rococo and Napoleonic style (with their varieties in different European countries). It should be noted that this method of teaching the history of architecture chronologically was applied also in other faculties of architecture. Apart from the subjects listed above in the “history of architecture” “selected areas of Polish architecture” as well as preservation of historic monuments were also taught in the second year of studies. Furthermore, the Department taught also field classes in measuring historic architecture, which is demonstrated by the measurements of the Pauline Fathers’ church of St. Peter and Paul at Łyczakowska St. 82 in Lviv conducted before 1928 by the students of Lviv Polytechnic, including Otton Fedak¹. In 1916–1929, the Department of History at the Faculty of Architecture at Lviv Polytechnic was headed by Professor Jan Zubrzycki, Ph.D. who also gave lectures, and placed a lot of importance on analyzing drawings of historic buildings, and later by his assistant – Professor Marian Osiński. Students received credits in this subject on the basis of notes and drawings [1, pp. 189, 202].

The album with drawings on the history of architecture II by Otton Fedak from Czerniowce

The album has 107 numbered charts (without no. 79) with drawings stuck to them, most of which were made in ink or pencil – on tracing paper and cardboard. All charts were stamped with a seal to read: “Department of Historical Architecture, Lviv – Polytechnic”, mostly signed by the author “F-k” and the assistant accepting the work – “J” (the engineer of architecture Tadeusz Jankowski). The drawings present plans, sections, fragments of facades and architectural details of different historic buildings (mainly churches) from Europe and Poland, from the Middle Ages and the Renaissance. The materials were not ordered chronologically or by topic. The analysis of the drawings and notes indicate that they were copies of works which were published. The student made drawings himself. They were most probably accompanied by descriptions of the structures’ architectural features and a list of references with unknown notes. It can be assumed that they corresponded to the lectures known from the

¹ Obecnie cerkiew prawosławna [5, s. 100, 104].

¹ Currently an orthodox church [5, pp. 100, 104].

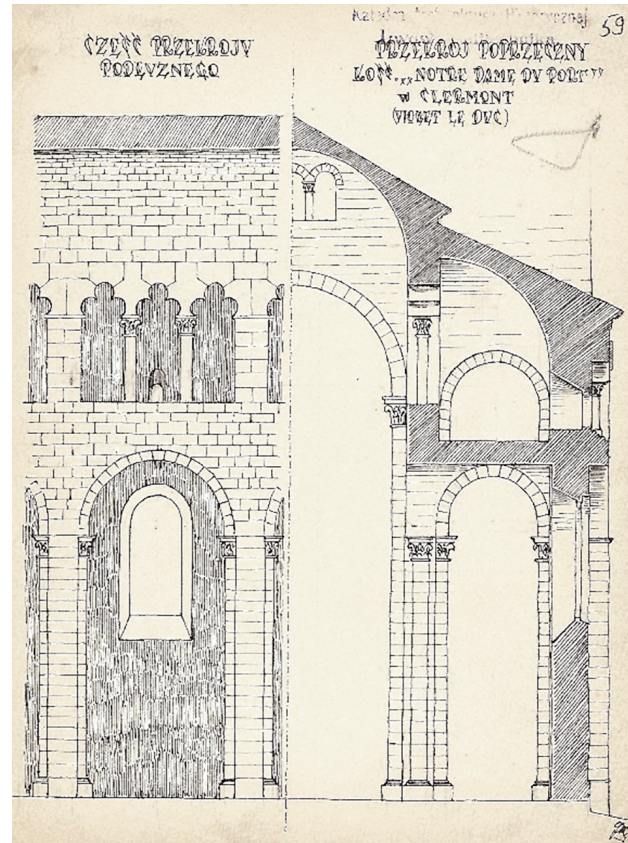

Il. 1. Lęczyca, kościół we wsi Tum: rzut poziomy kościoła (album rysunków studenta O. Fedaka wykonany na Wydziale Architektonicznym Politechniki Lwowskiej, karta nr 37, rys. w tuszu, lawowany, niesygnowany)

Fig. 1. Lęczyca, church in the village of Tum: layout plan of the church (album with drawings by the student O. Fedak made at the Faculty of Architecture, Lviv Polytechnic, chart no. 37, drawing in ink, washed, no signature)

Rysunkom towarzyszył zapewne opis cech stylowych budowli wraz z wykazem bibliografii, które zawierał niezany zeszyt z notatkami. Można sądzić, że ich treść odpowiadała wykładom profesora znanym z publikacji *Utwór kształtu. Nauka wstępna do znajomości stylów architektonicznych* [6]. Jak zauważył Jerzy Wowczak, wyżej wymienione dzieło to „podręcznik do historii architektury pokazanej przez pryzmat rzutów, elewacji i detali architektonicznych” [7, s. 155, 156]. Zakres nauczania na drugim roku studiów w półroczu zimowym potwierdzają rysunki Fedaka, uwzględniające architekturę romańską (il. 1, 2) i gotycką (il. 3) oraz renesansową, wskazującą – według Zubrzyckiego – „odrębność sztuki polskiej” („styl zygmunowski” – il. 4).

Zawarte w albumie rysunki – wykonane niekiedy na wysokim poziomie artystycznym – stanowią cenny zbiór, a ich wybór i przekazane treści poświadczają wykorzystaną przez studenta literaturę przedmiotu i ówczesny stan badań nad historią architektury. Praca Fedaka została

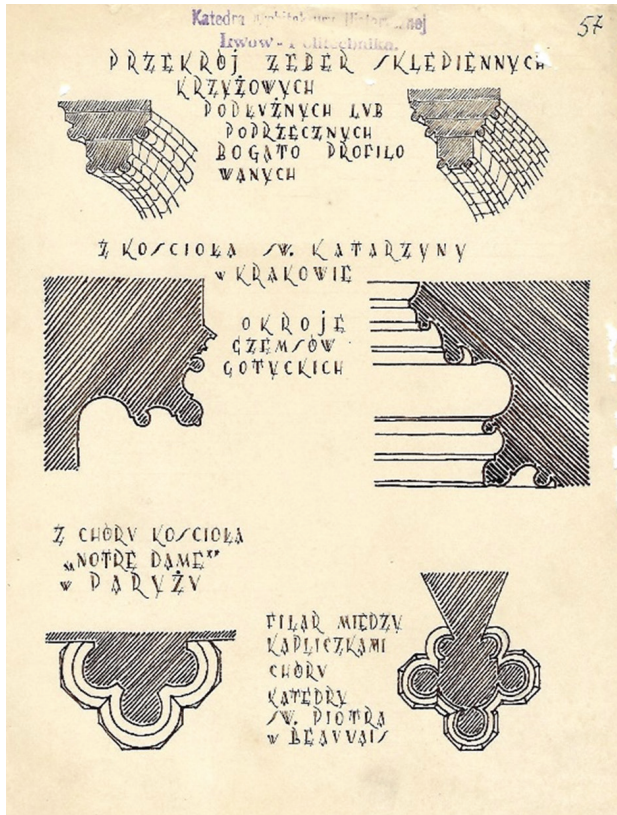
Il. 2. Clermont. Kościół Notre Dame du Porte (Viollet-le-Duc): przeszło przekroju podłużnego i przekrój poprzeczny (album rysunków studenta O. Fedaka wykonany na Wydziale Architektonicznym Politechniki Lwowskiej, karta nr 59, rys. tuszem, sygnowany)

Fig. 2. Clermont. Church of Notre Dame du Porte (Viollet-le-Duc): bay-longitudinal section and elevation view (drawing in ink, signature) (album with drawings by the student O. Fedak made at the Faculty of Architecture, Lviv Polytechnic, chart no. 59, drawing in ink, signature)

publication titled *Utwór kształtu. Nauka wstępna do znajomości stylów architektonicznych* (*Work of shape. Introductory lessons on architectural styles*) [6]. As noted by Jerzy Wowczak, the work mentioned above is a “manual to learn history of architecture presented in plans, facades and architectural details” [7, pp. 155, 156]. The scope of teaching in the second year of studies in winter semester is confirmed by Fedak’s drawings, including Romanesque (Fig. 1, 2) and Gothic (Fig. 3) as well as Renaissance architecture, indicating – according to Zubrzycki – “uniqueness of Polish art” (“the Sigismund style” – Fig. 4).

The drawings in the album – sometimes demonstrating high artistic value – constitute a valuable collection and their selection as well as contents testify to the literature on the subject used by the student and the state of research on the history of architecture at that time. The work of Fedak was evaluated twice on the basis of the album, which is worth quoting²: “47 sketches – Not enough sec-

² No. “56 a” is written on the front of the hard cover and “Fedak Otton 1926/27” as well as “K-T6-107 ут” on its back and below the quoted text regarding credit with two signatures of Professor J. Zubrzycki, Ph.D.

Il. 3. Przekrój żeber sklepiennych krzyżowych lub poprzecznych bogato profilowanych, z kościoła św. Katarzyny w Krakowie, z chóru kościoła „Notre Dame” w Paryżu; filar między kapliczkami chóru katedry św. Piotra w Beauvais (album rysunków studenta O. Fedaka wykonany na Wydziale Architektonicznym Politechniki Lwowskiej, karta nr 57, rys. w tuszu, niesygnowany)

Fig. 3. Cross-section of elaborate diagonal or transverse ribs, from the church of St Catherine in Cracow, choir of the church of “Notre Dame” in Paris; pillar between chapels of the choir in the Cathedral of St Peter of Beauvais (album with drawings by the student O. Fedak made at the Faculty of Architecture, Lviv Polytechnic, chart no 57, drawing in ink, no signature)

dwukrotnie oceniona na podstawie albumu, co warto zacytować²: „47 szkiców – Trochę mało przekrojów z architektury polskiej. Poza tem szkice wzorowe, szczególnie starannie i estetycznie wykonane. 11.1.27, Prof. Dr Zubrzycki [podpis] 4. [ocena]”, oraz niżej: „vo friteweniacji (?) razem 105 szkiców wzorowych. 19.9.7, 4 [ocena], Dr Zubrzycki”. Warto podkreślić, że rysunek był bardzo ważny w kształceniu architektów i towarzyszył nauczaniu wszystkich przedmiotów na wydziałach architektury.

O studencie Ottonie Fedaku wiemy, że pochodził z Czerniowce, z polskiej rodziny ziemiańskiej, miał matkę Niemkę, a babkę Francuzkę³. Chociaż nieznane są

Il. 4. Lublin: szczyt w kaplicy Zamkowej (album rysunków studenta O. Fedaka wykonany na Wydziale Architektonicznym Politechniki Lwowskiej, karta nr 87, rys. w tuszu, niesygnowany)

Fig. 4. Lublin: gable of the Castle Chapel (album with drawings by the student O. Fedak made at the Faculty of Architecture, Lviv Polytechnic, chart no 87, drawing in ink, no signature)

tions from Polish architecture. Other than that, excellent sketches, highly diligently and aesthetically made. 11.1.27, Professor Zubrzycki, Ph.D. [signature] 4. [grade]”, and below: “vo friteweniacji (?) in total 105 excellent sketches. 19.9.7, 4 [grade], Zubrzycki, Ph.D.” It should be stressed that drawing was very important in educating architects and it accompanied teaching all subjects in the faculties of architecture.

We know that the student Otton Fedak came from Czerniowce; he was born to a Polish family of landowners, his mother was German and his grandmother was French³. Although we don't know his grades in other subjects, his later works can prove interesting as he studied when the Faculty of Architecture at Lviv Polytechnic was leaning away from “traditionalism and historicism” towards “learning modern forms, materials and building techniques”⁴.

At present the album is at the Library of Wrocław University of Science and Technology.

³ According to the information about the family collected by Ewa Ludmiła Phanhauser-Fedak, daughter of Oktawian, her grandfather Otton Fedak was born in Czerniowce (father Andrzej Fedak and mother Hermina Senft), and his great-grandfather Michał came from Kamieniec Podolski [8].

⁴ On teaching architectural designing: [9, p. 27].

² Na twardej okładce napisano nr „56 a”, a na odwrocie – Fedak Otton 1926/27” i „K-T6-107 ul” i poniżej cytowany tekst dotyczący zaliczenia pracy z dwoma podpisami prof. dr. J. Zubrzyckiego. Obecnie album znajduje się w Bibliotece Politechniki Wrocławskiej.

³ Według danych o rodzinie zebranych przez Ewę Ludmiłę Phanhauser-Fedak, córkę Oktawiana Fedaka (ur. w 1937 r. we Lwowie); jej

wyniki, jakie osiągał z innych przedmiotów nauczania, ciekawa może okazać się późniejsza jego twórczość zawodowa, albowiem studiował w okresie, kiedy na Wydziale Architektonicznym Politechniki Lwowskiej odchodzono od „tradycjonalizmu i historyzmu” na rzecz „opanowania nowoczesnych form, materiałów i technik budowlanych”⁴.

Jak wiadomo, w procesie kształcenia architektów – zarówno dawniej, jak i dziś – najważniejsza była i jest nauka projektowania architektonicznego. W latach studiów Fedaka kierownikiem Katedry Architektury II (po prof. O. Sosnowskim) i prowadzącym zajęcia z projektowania od 1920 r. był prof. dr Witold Minkiewicz – zwolennik nowatorskich tendencji w projektowaniu architektonicznym, cieszący się wielkim autorytetem na uczelni. Jego twórczość i nauczanie były krytycznie oceniane przez prof. J. Sasa Zubrzyckiego⁵, ale to prof. W. Minkiewicz był członkiem komisji w roku akademickim 1930/1931, przed którą zdał egzamin dyplomowy student Otton Fedak. Można przypuszczać, że jak większość studentów w tym okresie interesował się on przede wszystkim współczesną mu architekturą, natomiast odkryty album rysunków może stanowić dziś tylko ważny materiał do studiów nad stanem badań nad architekturą zabytkową w latach 1926/1927 (zob. aneks do niniejszego artykułu).

Twórczość zawodowa inż. arch. Ottona Fedaka we Lwowie

Po dyplomie inż. arch. Otton Fedak rozpoczął pracę w Wydziale Architektonicznym Lwowskiego Zarządu Miejskiego (co zostało potwierdzone w 1936 r.)⁶. Jak większość architektów z jego pokolenia zainteresowanie modernizmem wyniósł z uczelni, a nauka historii architektury nie miała większego wpływu na jego twórczość, chociaż w projektach kościołów znaleźć można niektóre wątki historyczne.

Odkąd w 1930 r. wszedł w życie plan Wielkiego Lwowa, zaczęto realizować nowe inwestycje na przedmieściach miasta. Pierwszym znanym zadaniem inż. arch. Ottona Fedaka jest jego udział w konkursowym projekcie Miejskich Zakładów Elektrycznych we Lwowie w 1934 r. na zaproszenie prof. Tadeusza Wróbla i Leopolda Karasińskiego, wymienianych w literaturze przedmiotu jako wybitni przedstawiciele modernizmu lwowskiego⁷. Mimo że projekt nie otrzymał nagrody, został zakupiony do realizacji, którą ukończono w 1936 r. Gmach należy do

It is known that the most important thing in the process of teaching architects was in the past and still is today teaching architectural designing. During the time when Fedak studied, it was Professor Witold Minkiewicz, Ph.D. who headed the Department of Architecture II (after Professor O. Sosnowski). He also taught designing since 1920, favored innovative trends in architectural designing and was highly respected at the school. His works and teaching was criticized by Professor J. Sas Zubrzycki⁵ but it was Professor W. Minkiewicz who was a member of the commission before which the student Otton Fedak passed his diploma exam in the academic year 1930/1931. It can be presumed that at that time, just like most other students, he was mainly interested in contemporary architecture and the newly discovered album with drawings can be today considered important material to study the state research of historic architecture in 1926/1927 (see annex to this paper).

Professional works by the Engineer of Architecture Otton Fedak in Lviv

After getting his diploma, the Engineer of Architecture Otton Fedak, started to work at the Department of Architecture in Lviv City Office (which was confirmed in 1936)⁶. Just like most other architects from his generation, he got interested in the Modern Movement during his studies and learning the history of architecture had little influence on his works although the designs of churches do demonstrate some historic motifs.

In 1930, when the plan of Greater Lviv was implemented, new investments began in the city suburbs. The first known task of the Engineer of Architecture Otton Fedak was his participation in the competition for the design of the Electric Power Facility in Lviv in 1934 at the invitation of Professor Tadeusz Wróbel and Leopold Karasiński, who are mentioned in the literature on the subject as eminent representatives of Lviv Modernism⁷. Although the design did not win the prize, it was purchased to be executed and it was completed in 1936. The building is one of the major achievements of Modernism in Lviv. The building was extended twice after the war but its original, modern main body can be seen on old photos. In 1936, the author of the Album designed in the same style a new general school (no. 53) in Bogdanówka which was completed by 1938 [13, pp. 171–174, Fig. 13] (Fig. 5). The building was original not only because of its three interesting main bodies in the modern style and well-thought-out function but also high standard “for the less

dziadek Otton Fedak urodził się w Czerniowcach (ojciec Andrzej Fedak i matka Hermina Senft), a jej prapradziadek Michał pochodził z Kamińca Podolskiego [8].

⁴ O nauczaniu projektowania architektonicznego: [9, s. 27].

⁵ Za: [7, s. 196]; w książce opublikowano wykonany przez J. Sasa Zubrzyckiego rysunek-karykaturę bryły kościoła projektowanego według W. Minkiewicza (1928).

⁶ Za: [8]. Architekt ożenił się, miał córkę Lidję, a z drugiego małżeństwa – syna Oktawiana. Warto dodać, że jego ojciec Andrzej Fedak był zatrudniony w Zarządzie Miejskim w Czerniowcach.

⁷ Obaj architekci w 1928 r. utworzyli Pracownię, a w latach 1932–1934 zaprojektowali i zrealizowali w nurcie „harmonijnego modernizmu” Szkołę Sióstr Urszulanek we Lwowie, wysoko ocenianą podobnie jak gmach MZE. Fedak był im znany z okresu studiów [10], [11, s. 89, rys. 258], [12, s. 204, il. 19, 20].

⁵ After: [7, p. 196]; a drawing-caricature by J. Zubrzycki of the main body of the church designed by W. Minkiewicz (1928) was published in the book.

⁶ After: [8]. The architect married, had a daughter Lidja and a son Oktavian from the second marriage. It should be noted that his father Andrzej Fedak was employed at the City Office in Czerniowce.

⁷ Both architects opened a Design Studio in 1928 and in 1932–1934 they designed and executed the Ursulines School in the “harmonious modernism” style in Lviv which was highly acclaimed, just like the building of the Electric Power Facility. They knew Fedak from the studies [10], [11, p. 89, draw. 258], [12, p. 204, Fig. 19, 20].

Il. 5. Lwów, Publiczna Szkoła Powszechna, 1936–1938, projekt inż. arch. O. Fedak, widok bryły
(rys. M. Brykowska na podst. [13, il. 13])

Fig. 5. Lviv, General Public School, 1936–1938, designed by the Engineer of Architecture O. Fedak, general view
(by M. Brykowska based on [13, Fig. 13])

ważnych osiągnięć modernizmu we Lwowie. Po wojnie budynek został dwukrotnie rozbudowany, ale dzięki zachowanym zdjęciom można było odtworzyć jego pierwotną, modernistyczną bryłę. W 1936 r. z kolei, w tym samym nurcie autor analizowanego albumu rysunków zaprojektował na terenie Bogdanówki nową szkołę powszechną (nr 53), realizowaną do 1938 r. [13, s. 171–174, il. 13] (il. 5). Budynek wyróżniał się nie tylko interesującymi trzema bryłami w stylu modernizmu i przemysłaną funkcją, ale i wysokim standardem „dla mniej zamożnych” (sala gimnastyczna, centralne ogrzewanie, system kanalizacji i wentylacji). Kolejny projekt – wykonany wspólnie przez Ottona Fedaka i Adama Kozakiewicza w 1937 r. – dotyczył uporządkowania targowiska na placu św. Zofii (obecnie Rynku Stryjskiego), zgodnie z wymaganiami określonymi przez magistrat (nie został przeprowadzony) [12, s. 186]. W 1938 r. Otton Fedak wraz z Antonim Łobosem i Janem Schwartzem wykonali konkursowy projekt kościoła w Kołomyi, za który otrzymali III nagrodę (również niezrealizowany) [14]. Przed 1939 r. inż. arch. O. Fedak zakończył natomiast projekt kościoła św. Józefa w Potaszynie na Wołyniu, który został zniszczony podczas II wojny światowej [15, s. 89].

Do 1939 r. Fedak należał do Stowarzyszenia Architektów Polskich, oddziału lwowskiego. Jeszcze w kwietniu 1942 r. przebywał we Lwowie, gdzie razem z architektami Jehwieniem Hrenią i Aleksandrem Pożańskim wykonał konkursowy projekt odbudowy greckokatolickiej cerkwi św. Ducha zniszczonej w 1939 r. Zespół otrzymał II nagrodę (I nie przyznano), ale projekt nie został zrealizowany [16, s. 246, 247]. Zapewne niedługo potem – według materiałów rodzinnych – architekt wyjechał do Oświęcimia, gdzie znalazł zatrudnienie w Technikum Budowlanym (?)⁸.

⁸ Za: [8]; być może Fedak wyjechał do Generalnego Gubernatorstwa z obawy przed sowieckim „nowym ładem”, jak np. wielu Polaków z Kołomyi z niemieckim rodowodem [17, s. 60].

well-off” (gym, central heating, wastewater and ventilation systems). Another design – made jointly by Otton Fedak and Adam Kozakiewicz in 1937 – regarded the redesign of the market at St. Sophia Square (at present Stryjski Market) in compliance with the requirements set by the municipality (it was not executed) [12, p. 186]. In 1938, Otton Fedak together with Antoni Łobos and Jan Schwartz made a competition design of the church in Kolomyia which was awarded the third prize (also not executed) [14]. Before 1939, however, the Engineer of Architecture O. Fedak completed the design of the church of St Joseph in Potaszyn in Volhynia which was destroyed during World War II [15, p. 89].

Until 1939, Fedak was a member of the Association of Polish Architects, branch in Lviv. In April 1942, he was still in Lviv where together with the architects Jehwien Hrenia and Aleksander Pożański he made a competition design of the rebuilding of the Greek Catholic church of the Holy Ghost which was destroyed in 1939. The team was awarded the second prize (first prize was not awarded) but the design was not executed [16, pp. 246, 247]. Most likely soon afterwards – according to the family documents – the architect went to Oświęcim where he worked at the Technical Secondary School (?)⁸.

Professional works by the Engineer of Architecture Otton Fedak after World War II in Poland

At first, the architect lived in Oświęcim and then he moved to Myślenice where in 1960 he headed the Faculty of Architecture and Building at the Board of People’s Council. He died in Myślenice in 1968⁹. His designing

⁸ After: [8]; maybe Fedak moved to the General Governorate because he was afraid of the Soviet “new order” just like many Poles of German descent from Kolomyia [17, p. 60].

⁹ His wife came to Oświęcim with their son in 1947 with a group of repatriates: [8], [14]. Maybe Fedak settling in Oświęcim and Myśle-

Il. 6. Przytkowice, pow. Wadowice, kościół pw. Przenajświętszej Trójcy, stan z 2017 r. (fot. ks. L. Filipek, zbiory parafii w Przytkowicach)

Fig. 6. Przytkowice, Wadowice district, church of the Holy Trinity, 2017 (photo by ks. L. Filipek, archive of the Parish in Przytkowice)

Twórczość zawodowa inż. arch. Ottona Fedaka po II wojnie światowej – w Polsce

Początkowo architekt mieszkał w Oświęcimiu, a następnie przeniósł się do Myślenic, gdzie w 1960 r. kierował Wydziałem Architektury i Budownictwa Prezydium Powiatowej Rady Narodowej. Zmarł w Myślenicach w 1968 r.⁹ Jego działalność projektowa w Polsce nie została dotąd zauważona, chociaż na stronach internetowych parafii archidiecezji krakowskiej wymieniany jest jako autor projektów kilku kościołów.

Pierwszy bodaj projekt kościoła pw. Matki Bożej Królowej Polski O. Fedak wykonał w 1947 r. w Tenczynie koło Myślenic [18], kiedy po wzniesieniu drewnianej kaplicy gromadzono materiały na zamierzoną budowę świątyni. Dopiero w 1957 r., po otrzymaniu zezwolenia, rozpoczęto budowę kościoła pod opieką Braci Mniejszych Kapucynów, dokonując korekty fundamentów – poszerzając wewnątrz o dwie nawy boczne i wydłużając nawę główną. Po przysłanej w 1960 r. aprobacie z Rzymu poświęcono kamień węgielny. Budowa przeciągała się, gdyż Wydział Wyznań wstrzymał prace do 1967 r. Ostatecznie kościół został ukończony w latach 1968–1969, a w 1970 r.

activities in Poland have not been noticed so far, although on the websites of the parishes in the Cracow archdiocese he is mentioned as the author of designs of several churches.

O. Fedak made the first design of the church of Our Lady the Queen of Poland in 1947 in Tenczyn near Myślenice [18] most probably when, after a wooden chapel was built, materials were gathered to build a new church. It was only in 1957 that, after a building permit was granted, the construction of the church began under the care of Friars Minor Capuchin, with some corrections to the foundations – extending the interior by adding two aisles at the sides and lengthening the nave. After an approval was sent from Rome in 1960, the cornerstone was blessed. The construction took longer than planned as the Department of Religious Denominations ordered the work to stop until 1967. Finally, the church was completed in 1968–1969 and it was consecrated in 1970. In 1958–1959, a clergy house designed by Mojżukowa, B. Eng. and technically supervised by Fedak was built near the church.

Fedak designed another church in 1948 (from Oświęcim) in Przytkowice [19]¹⁰. Initially, he was in charge of

⁹ W 1947 r. z grupą repatriantów do Oświęcimia przyjechała jego żona z synem: [8], [14]. Osiedlenie się Fedaka w Oświęcimiu i Myślenicach może nie było przypadkowe, albowiem mógł je znać z wykładów prof. J. Sasa Zubrzyckiego, który zrealizował tam kilka projektów przed I wojną światową [7, s. 32, 39, 64, 69, 94, 108, 155, 164].

nice was not accidental as he might have known them from the lectures by Professor J. Sas Zubrzycki who designed a few buildings there before World War I [7, pp. 32, 39, 64, 69, 94, 108, 155, 164].

¹⁰ As a result of the turmoil of war I ended up living in Przytkowice and I went to school there after the front left in January 1945. There was a wooden, Baroque church there which was often described and finally moved to Skawinki after building a masonry church [20].

Il. 7. Skomielna Czarna koło Myślenic, kościół pw. Nawiedzenia NMP (fot.: zbiory parafii w Skomielnej Czarnej)

Fig. 7. Skomielna Czarna near Myślenice, church of the Visitation of Our Lady (photo: archive of the parish in Skomielna Czarna)

go poświęcono. W latach 1958–1959 postawiono też plebanię w sąsiedztwie kościoła według projektu inż. Mojżukowa pod nadzorem technicznym Fedaka.

Kolejny kościół zaprojektował Fedak (z Oświęcimia) w Przytkowicach w 1948 r. [19]¹⁰ i początkowo sam prowadził budowę, którą kończył arch. Józef Jamróz (z Krakowa, kolega ze studiów na Politechnice Lwowskiej), wprowadzając cegłę zamiast kamienia w opracowaniu części elewacji. 31 maja 1953 r. kościół został konsekrowany pw. Przenajświętszej Trójcy przez bpa Franciszka Jopę (il. 6). Na marginesie można dodać, że w 1960 r. dwukrotnie przebywał w nim bp Karol Wojtyła.

W 1949 r. Fedak wykonał projekt kościoła i plebanii w Skomielnej Czarnej (il. 7) [21], pod patronatem Prowinencji Krakowskiej Braci Mniejszych Kapucynów. W 1951 r. utworzono parafię, natomiast w 1957 r. otrzymano zezwolenie na budowę świątyni. Kamień węgielny poświęcił bp Karol Wojtyła w 1958 r. Budowę nadzorował autor projektu razem z inż. arch. Eugeniuszem Wójcikiem (z Krakowa). W 1960 r. odbyła się uroczystość poświęcenia przez bpa Juliana Groblickiego kościoła pw. Nawiedzenia

the construction himself but it was completed by the architect Józef Jamróz (from Cracow, a friend from studies at Lviv Polytechnic) who made some corrections to the facade. On May 31, 1953, the church was consecrated as the church of the Holy Trinity by bishop Franciszek Jop (Fig. 6). It could be added that bishop Karol Wojtyła visited the church twice in 1960.

In 1949, Fedak designed the church and the clergy house in Skomielna Czarna (Fig. 7) [21] under the patronage of Friars Minor Capuchin from Cracow Province. In 1951, a parish was created and a building permit to build the church was granted in 1957. The cornerstone was blessed by bishop Karol Wojtyła in 1958. The construction was supervised by the author of the design and the Engineer of Architecture Eugeniusz Wójciki (from Cracow). In 1960, it was blessed by bishop Julian Groblicki as the church of the Visitation of Our Lady but the works continued in 1961. The church was consecrated in 1971. It should be noted that since 1966 in the church has had in its high altar the painting of Our Lady of Kolomyia-Pokuttya (from 1635) that was brought from Kolomyia. Ryszard Brykowski contributed to its conservation [17, pp. 67–70, Fig. 1–4], [22].

The Construction Committee to build the church in Stare Żukowice was set up already in 1947 but the parish was established and the building permit was obtained only in 1957. Fedak prepared the design in the same year

¹⁰ Zawierucha wojenna sprawiła, że mieszkałam w Przytkowicach i chodziłam do szkoły po przejściu frontu w styczniu 1945 r. Stał tam wówczas często opisywany barokowy drewniany kościół przeniesiony do Skawinek po wybudowaniu murowanej świątyni [20].

NMP, ale prace prowadzono jeszcze w 1961 r. Świątynia została konsekrowana w 1971 r. Warto dodać, że w kościele, w ołtarzu głównym od 1966 r. znajduje się pochodzący z Kołomyi obraz Matki Boskiej Kołomyjsko-Pokuckiej (z 1635 r.). Do jego konserwacji przyczynił się Ryszard Brykowski [17, s. 67–70, il. 1–4], [22].

Już w 1947 r. powstał Komitet Budowy Kościoła w Starych Żukowicach, ale dopiero w 1957 r. erygowano parafię i uzyskano pozwolenie na budowę świątyni. W tym samym roku Fedak przygotował projekt i już w 1961 r. mogła się odbyć uroczystość poświęcenia przez bpa Karola Pękałę kościoła pw. NMP Częstochowskiej [23]; wnętrza kończono jeszcze do 1963 r. i w latach 1971–1975, kiedy to przeszło przy fasadzie nadbudowano wieżę (zapewne drewnianą). Kościół konsekrowano w 1975 r.

Z kolejnym kościołem w Skomielnej Białej interesujący nas architekt był związany w latach 1960–1967, ale nie jako jego projektant, a prowadzący prace. Już w 1947 r. planowano tam budowę murowanego kościoła, ale wcześniej bardzo szybko zrealizowano projekt drewnianej kaplicy przygotowany przez inż. Adama Mściwujskiego (ze Lwowa), użytkowanej pod opieką Prowincji Krakowskiej Braci Mniejszych Kapucynów. Warto w tym miejscu prześledzić przebieg dalszych działań, odzwierciedlający trudności ze strony władz świeckich PRL, na jakie napotykało przy budowie świątyń w okresie powojennym [24].

Projekt murowanej świątyni wykonał zespół z arch. Witoldem Cęckiewiczem z Krakowa. Jednocześnie starano się o legalizację budowy. Dopiero w 1957 r. uzyskano pozwolenie na budowę ze szczegółową lokalizacją i tego roku odbyła się uroczystość położenia kamienia węgielnego. Początkowo budowę prowadził inż. Józef Grochowalski z Rabki, ale w 1960 r., kiedy mury stały do wysokości chóru – wstrzymano prace. Dopiero po uzyskaniu zezwolenia w Wydziale Wyznań kontynuowano działania, już pod nadzorem Fedaka. W 1967 r. kościół poświęcono pw. św. Sebastiana, ale wieżę i wnętrza kończono do 1970 r. Pierwszą Mszę św. odprawił metropolita krakowski kard. Karol Wojtyła w 1971 r. Warto podkreślić, że pozwolenie na użytkowanie świątyni uzyskano w 1973 r., a uroczystość konsekracji przez abpa Franciszka Macharskiego odbyła się dopiero w 1985 r.!

Wszystkie opisane kościoły były doskonale zlokalizowane w krajobrazie, zwykle na stoku wzniesienia z podejściem schodami na osi. W zależności od sytuacji architekt starannie kształtował bryłę świątyni, podkreślając odrębność funkcjonalną każdej części: nawy głównej i prezbiterium, naw bocznych, wieży i zakrystii, nawiązując do tradycyjnych kościołów romańskich. Również z tym nurtem, a także z tradycją na Podhalu, można połączyć opracowanie lica elewacji w wątkach kamiennych z miejscowego piaskowca. W kościele w Przytkowicach kamienny cokół i lizeny na narożach ujmują ceglane lico, a od strony prezbiterium odwrotnie – kamienny wątek wzbogacały ceglane lizeny; mury wieży od frontu lekko architekt nachylił w nawiązaniu do brył wież drewnianych. Nowoczesną, modernistyczną formą wyróżnia się opracowanie kościoła w Starych Żukowicach – kończone bez udziału Fedaka: tynkowane bryła, z ceglanymi lizenami i gzymsem oraz fasada z wieżą z wąskimi oknami.

and already in 1961 the church of Our Lady of Częstochowa could be blessed by bishop Karol Pękała [23]; the finishing work on its interiors continued until 1963 and in 1971–1975 when a tower (most likely wooden) was built over the bay by the facade. The church was consecrated in 1975.

Another church with which the architect was connected in 1960–1967, however not as its designer but as a construction site engineer, was the church in Skomielna Biała. The construction of a masonry church was planned there already in 1947 but earlier a wooden chapel designed by Adam Mściwujski, B.Eng. (from Lviv) was built to be used under the patronage of Friars Minor Capuchin from Cracow Province. It would be worth analyzing the course of later events which reflected the difficulties caused by the secular authorities of the Polish People's Republic faced by the builders of churches after the war [24].

The design of the masonry church was made by the team headed by the architect Witold Cęckiewicz from Cracow. At the same time, efforts were made to legalize the construction. Only in 1957 was the building permit with detailed location granted and the cornerstone was laid that year. Initially, Józef Grochowalski, B.Eng. from Rabka was in charge of the construction but in 1960, when the walls reached the height of the choir, the works were stopped. They resumed, supervised by Fedak, only after a permit from the Department of Religious Denominations was obtained. In 1967, the church was blessed as the church of St. Sebastian but the tower and its interiors were completed only in 1970. The first mass was celebrated by the archbishop of Cracow, Cardinal Karol Wojtyła in 1971. It should be noted that the church usability permit was granted in 1973 and it was consecrated by archbishop Franciszek Macharski only in 1985!

All those churches were greatly located and blended in the landscape, usually on a slope with the front steps on their axis. Depending on the specific site, the architect carefully shaped the main body of the church, emphasizing separate functions of its parts: the nave, the presbytery, the aisles, the tower and the sacristy, alluding to traditional Romanesque churches. The design of the facades made of local sandstone can be associated with this style and with the tradition in the Podhale region. The stone base course and the lesenes in the corners embrace the brick walls of the church in Przytkowice and the other way around from the side of the presbytery – the stone walls are decorated with brick lesenes; the walls of the tower from the front are designed slightly leaning, alluding to wooden towers. The church in Stare Żukowice has a unique, modern design – it was completed without the participation of Fedak: plastered form with brick lesenes and cornice as well as the facade and the tower with narrow windows.

The churches were designed with various traditional spatial layouts: on the plan with the nave and separate presbytery (Przytkowice and Stare Żukowice) and on the basilica plan (Tenczyn and Skomielna Czarna) where half-rounded openings to the aisles were carved from the wall and have no decorative details. The interiors were covered

Kościół projektowane były w różnych tradycyjnych układach przestrzennych: w Przytkowicach i w Starych Żukowicach – na planie z jedną nawą i z wydzielonym prezbiterium, a na planie bazylikowym – w Tenczynie i w Skomielnej Czarnej, gdzie półkoliste otwory do nawy bocznej zostały jakby wykrojone z muru i pozbawione detalu. Wnętrza nakrywały sklepienia kolebkowe z lunetami (np. w Przytkowicach, w Skomielnej Czarnej) bądź kasetonowy strop żelbetowy (w Starych Żukowicach). Niezwykle charakterystyczne dla twórczości Fedaka było ograniczenie detalu architektonicznego do geometrycznych form – „wykrojonych” otworów drzwiowych i okiennych – a niekiedy zgrupowanych w „pasach” małych okienek jak np. w zwieńczeniu wieży w Przytkowicach.

Przedstawione projekty może nie należały do najwybitniejszych realizowanych od końca lat 40. do końca lat 60. XX w. w Polsce, ale stanowią cenne przykłady projektowane przez jednego architekta w jednym regionie – między Oświęcimiem, Myślenicami a Nowym Targiem i koło Tarnowa. Twórczość inż. arch. O. Fedaka nie należała do polskiej awangardy lat 30. minionego stulecia, ale do nurtu modernizmu reprezentowanego przez prof. O. Sosnowskiego (w licznych kościołach – dobrze znanych w środowisku architektów dzięki publikacjom), a we Lwowie przez jego profesorów (np. T. Obmińskiego w kościele Matki Bożej Ostrobramskiej – 1920–1930, czy T. Wróbla i L. Karasińskiego – w Szkole Sióstr Urszulanek). Różni się od nich neorenesansowy kościół w Skomielnej Białej: projektowany przez znakomitego architekta krakowskiego – Witolda Cęckiewicza [25], a budowany pod kierunkiem Fedaka, który nie miał większego wpływu na jego architekturę.

* * *

Można przypuszczać, że zaprezentowana wyżej skróta analiza twórczości architektonicznej lwowskiego architekta zostanie z czasem uzupełniona. Na opracowanie czeka też powojenna działalność innych architektów wykształconych na Wydziale Architektonicznym Politechniki we Lwowie, projektujących w Polsce po roku 1947.

with barrel vaults with lunettes (e.g. Przytkowice, Skomielna Czarna) or rebar reinforced concrete coffered vaults (Stare Żukowice). The distinctive features of Fedak's works include a limited use of architectural details, such as geometrical forms – “carved” door and window openings – and sometimes grouped “bands” of small windows e.g. in the coping of the tower in Przytkowice.

The designs presented above maybe are not the most exquisite ones executed in Poland between the late 1940s and the late 1960s but they are great examples of designs made by one architect in one region – between Oświęcim, Myślenice and Nowy Targ as well as nearby Tarnów. The works by the Engineer of Architecture O. Fedak did not belong to Polish avant-garde of the 1930s but to the Modern Movement represented by Professor O. Sosnowski (in numerous churches – from the publications of well-known architects) and in Lviv by his professors (e.g. T. Obmiński in the church of Our Lady of Ostra Brama. – 1920–1930 or T. Wróbel and L. Karasiński – in the Ursulines School). The Renaissance Revival church in Skomielna Biała differs from them: it was designed by the superb architect from Cracow – Witold Cęckiewicz [25] and built under the supervision of Fedak who, however, had little influence on its architecture.

* * *

It can be assumed that the brief analysis of the works by the architect from Lviv presented above will be completed in time. Another subject that needs to be researched is the postwar works by other architects who were educated at the Faculty of Architecture, Lviv Polytechnic and designed in Poland after 1947.

Translated by
Tadeusz Szalamacha

Bibliografia/References

- [1] *Politechnika Lwowska 1844–1945*, R. Szewalski (red.), Wydawnictwo PWR, Wrocław 1993.
- [2] *Oskara Sosnowskiego Świat Architektury. Twórczość i dzieła*, M. Brykowska (red.), Oficyna Wydawnicza PW, Warszawa 2005.
- [3] Miłobędzki A., *Oskar Sosnowski – architekt i badacz oraz jego Zakład Architektury Polskiej*, „Kwartalnik Architektury i Urbanistyki” 1990, t. 35, z. 3–4, 131–138.
- [4] *Program Politechniki Lwowskiej na rok naukowy 1926/27*, LIV, Nakład Politechniki, Lwów 1926.
- [5] Sas Zubrzycki J., *Zabytki miasta Lwowa. W rocznicę dziesięciolecia Polski*, [nakładem autora], Lwów 1928.
- [6] Sas Zubrzycki J.K., *Utwór kształtu. Nauka wstępna do znajomości stylów architektonicznych*, cz. 1–3, [nakładem autora], Kraków 1912–1915.
- [7] Wowczak J., *Jan Sas Zubrzycki. Architekt, historyk i teoretyk architektury*, Historia Jagellonica, Kraków 2017.
- [8] www.genealogy.com/forum/surnames/topics/fedak/26/ [accessed: 11.08.2018].
- [9] Popławski Z., *Politechnika Lwowska w latach 1844–1939*, Seria Historyczno-Techniczna, z. 5, Monografia nr 249, Wydawnictwo PK, Kraków 1999.
- [10] „Architektura i Budownictwo” 1934, nr 9, 296.
- [11] Czerner O., *Lwów na dawnej rycinie i planie*, Ossolineum, Wrocław 1997.
- [12] Bohdanova J., *Budynki publiczne i Targi Wschodnie*, [w:] B. Czerkas, A. Szczerski (red.), *Lwów: miasto, architektura, modernizm*, Muzeum Architektury we Wrocławiu, Wrocław 2016, 171–215.
- [13] Drohobycka-Grzesiak W., *Architektura wybranych szkół lwowskich w świetle modernistycznych postulatów z zakresu higieny i pedagogiki*, [w:] B. Czerkas, A. Szczerski (red.), *Lwów: miasto, architektura, modernizm*, Muzeum Architektury we Wrocławiu, Wrocław 2016, 257–275.
- [14] www.inmemoriam.architektsarp.pl [accessed: 11.08.2018].
- [15] Rychkov P., *Architektura sakralna międzywojennego Wołynia*, [w:] M. Sołtyś, R. Hirsch (red.), *Modernizm w Europie – modernizm*

- w Gdyni: architektura pierwszej połowy XX wieku i jej ochrona, Urząd Miasta Gdyni, Gdynia 2011, 85–90.
- [16] Bohdanova J., Linda S., *Lwów sakralny*, [w:] B. Czerkas, A. Szczerki (red.), *Lwów: miasto, architektura, modernizm*, Muzeum Architektury we Wrocławiu, Wrocław 2016, 217–249.
- [17] Brykowski R., *Kolomyja jej dzieje, zabytki*, Stowarzyszenie Wspólnota Polska, Warszawa 1998.
- [18] www.tenczyn.kapucyni.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=11 [accessed: 11.08.2018].
- [19] www.kalwaria-zebrzydowska.pl/dokumenty/plan_odnowy/Przytkowice [accessed: 11.08.2018].
- [20] www.parafia.przytkowice.pl/historia [accessed: 11.08.2018].
- [21] www.lt.kielce.opoka.org.pl/index.php/bracia-kapucyni [accessed: 11.08.2018].
- [22] Brykowski R., *Legenda i dzieje cudownego obrazu Matki Bożej Kolomyjsko-Pokuckiej*, Stowarzyszenie Wspólnota Polska, Warszawa 2012.
- [23] www.starezukowice.diecezja.tarnow.pl/index [accessed: 11.08.2018].
- [24] skomielna.pl/node/108 [accessed: 11.08.2018].
- [25] Fikus M., *Witold Cęckiewicz. Twórczość*, Wydawnictwo PK, Kraków 2016.

ANEKS/ANNEX:

***Spis rysunków w albumie studenta Ottona Fedaka z oryginalnymi podpisami [i z komentarzem w nawiasach]:
List of drawings in the Album by the student Otton Fedak with original notes [and comments in parentheses]:***

- Szczyt ze spichlerza w Kazimierzu Dolnym. Styl Zygmunta, jako odcień renesansu w Polsce [widok, rys. tuszem na kalce, sygnowany].
- GŁOWICE BLIŹNIACZE Z KOŚCIOŁA ŚW. WOJCIECHA W KOŚCIELCU [widok, rys. tuszem na pergaminie, niesygnowany].
- [Głowica] Z KOŚCIOŁA ŚW. WOJCIECHA [widok, rys. na pergaminie, tuszem] oraz filar międzynawowy z kościoła w Glinianach (Stendal) [przekrój poziomy, rys. tuszem na kalce, niesygnowany].
- POLSKA. CZĘŚĆ-PRZEKROJU-PODŁUŻNEGO W SKRZYŻOWANIU-NAW-KOŚCIOŁA W SULEJOWIE [przekrój z widokiem 2 przęseł, rys. tuszem na pergaminie, niesygnowany].
- RZUT POZIOMY KOŚCIOŁA XX. FILIPINÓW W GOSTYNIU DZIEŁO BALTAZARA LONGHENY [rys. tuszem na pergaminie, niesygnowany].
- Szczyt domu z Leszna koło Poznania z esownicami u dołu i w górze [rysunek tuszem na pergaminie, sygnowany].
- RZUT POZIOMY KOŚCIOŁA ŚW. PIOTRA W RZYMIE. POMYSŁ MICHAŁA ANIOŁA (1546) według myśli ARCHITEKTA DONATE BRAMANTEGO, ZMIENIONY PRZEZ ARCH. CARLO MADERNA (1605) WSKUTEK DODANIA NAWY PRZEDNIEJ [szer.] 137.50; [dł.] 211.50 [rys. tuszem na kalce, niesygnowany].
- Szczegół z wieżycy narożnej zamku w Szymborku nad Ropą koło Gorlic [u góry] polska ołoka czyli Attyka z cegły wykonana o gźemsie koronującym podwójnym; [rys. tuszem na pergaminie, niesygnowany].
- RZUT POZIOMY KRUŻGANKÓW SŁUPOWYCH W DZIEDZIŃCU COLLEGIUM JURIDICUM PRZY ul. HRODZKIEJ W KRAKOWIE [rys. tuszem na pergaminie, niesygnowany].
- RZUT POZIOMY I P. RATUSZA W POZNANIU Z KRUŻGANKIEM OD PRZODU [uwzględniono 2 fazy budowy; rys. tuszem na pergaminie, niesygnowany].
- KOŚCIÓŁ DEL REDENTORE W WENECJI. DZIEŁO PALLADIUSZA ANDRZEJA 1508–1580 [skala liniowa 1–100; rys. tuszem na pergaminie, niesygnowany].
- Szczyt domu z Leszna koło Poznania z krokiewką u szczytu [rys. tuszem na pergaminie] oraz rzut poziomy podcieni pałapowych o słupach murowanych w Rymanowie [rys. tuszem na pergaminie, sygnowany].
- ZWIĘCZENIE DACHU KATEDRY W KOLLONJI [fragment, rys. tuszem na papierze, kolorowany, niesygnowany].
- TUM W MOGUNCJI [plan, rys. tuszem na pergaminie, niesygnowany].
- RZUT POZIOMY FILARÓW – A i B. SZCZEGÓŁY DO KOŚCIOŁA „ST. MARIA DEL CARMINE”, PODSTAWA SŁUPA [widok; rys. tuszem na pergaminie, niesygnowany].
- RZUT POZIOMY KATEDRY W POZNANIU NA ORGANIZMIE ŚRENIOWIECZNYM PRZERÓBKI DOKONANE W XVII i XVIII w. [rys. tuszem na pergaminie].
- GZYNSY ROMAŃSKIE [2 profile; rys. tuszem na pergaminie, sygnowane].
- RZUT POZIOMY KATEDRY KUJAWSKIEJ we WŁOCŁAWKU. ZAŁOŻENIE IWONOWSKIE [rys. tuszem na pergaminie, niesygnowany].
- KATEDRA NOTRE DAME W PARYŻU. WIDOK ŁĘKÓW ODPORNYCH i WIEŻY POŁUD. [wykreślony tuszem (sepia) rys. na papierze, w perspektywie, niesygnowany].
- KOŚCIÓŁ W LAON. WYSTAWA PRZEDNIA [z boku, perspektywa; rys. tuszem na papierze, niesygnowany].
- WIDOK STOPY SŁUPA ZE SZPONAMI [perspektywa]; [rys. tuszem na pergaminie].
- KOŚCIÓŁ „S. FRONT” W PERIGUEUX ZBUDOWANY PRAWDOPODOBNIEM W XI w. [rys. tuszem na pergaminie, sygnowany].
- GŁOWICA GOTYCKA Z KATEDRY W PARYŻU [rys. tuszem (sepia) na papierze, niesygnowany].
- RZUT POZIOMY KATEDRY NOTRE-DAME W PARYŻU PRZEJŚCIE Z EPOKI ROMAŃSKIEJ DO GOTYCKIEJ [rys. tuszem na pergaminie, niesygnowany].
- Z KOŚCIOŁA W SCHWALLENDACH NIŻNA AUSTRIA [widok maswerku i konstrukcji otworu; rys. tuszem na papierze, niesygnowany].
- ORNAMENT Z ŁUKU OPOROWEGO KOŚC. ŚW. BARBARY W KUTTENBERG. PRZEKRÓJ Z ŁUKU OPOROWEGO KOŚCIOŁA ŚW. BARBARY W KUTTENBERG [rys. tuszem (sepia) na papierze, niesygnowane].
- KATEDRA W SOISSONS [rzut; 1:1000; rys. tuszem na pergaminie, sygnowany].
- GŁOWICA ROMAŃSKA [plan; rys. tuszem na pergaminie, sygnowany].
- GŁOWICA W KOŚCIELE ŚW. MARJI NA KAPITOLE W KOLONJI. GŁOWICA z TUMU W SPIRZE [rys. tuszem na pergaminie, sygnowany].
- GŁOWICE ROMAŃSKIE [perspektywy; rys. tuszem na pergaminie; bez sygnatury].
- [bez opisu; perspektywa wnętrza kościoła romańskiego, widok na emporę; rys. tuszem na pergaminie, sygnowany].
- RZUT POZIOMY KOŚCIOŁA ŚW. TRÓJCY W CAEN (NORMANDJA) [rys. tuszem na pergaminie, niesygnowany].

33. Z KOŚCIOŁA ŚW. GERTRUDY w KLOSTERNEUBURG [przecrocie okienne w perspektywie; rys. tuszem na pergaminie, niesygnowany].
34. RZUT POZIOMY KOŚCIOŁA P. MARJI NA KAPITOLU w KOLONJI SZKOŁA NADREŃSKA [rys. tuszem na pergaminie, niesygnowany].
35. Z KOŚCIOŁA i KL. W SULEJOWIE OZDOBA, PROFIL WIEKA (ABAKUSA) z GŁOWICY, OKRÓJ PODSTAWY SŁUPA z KLASZT. [3 rys. tuszem na pergaminie, niesygnowane].
36. RZUT POZIOMY KOŚCIOŁA BOŻEGO CIAŁA w POZNANIU [rys. tuszem na papierze, niesygnowane].
37. RZUT POZIOMY KOŚCIOŁA w ŁĘCZYCY WIEK XII. DZIŚ we WSI TUMIE [rys. tuszem na pergaminie, rzut romański lawowany sepia, zmiany szrafowane, niesygnowany].
38. RZUT POZIOMY KATEDRY KRAKOWSKIEJ [gotyckiej, oznaczono nowożytny mury; rys. tuszem na pergaminie, niesygnowany].
39. RZUT POZIOMY KOŚCIOŁA N.M. PANNY w KRAKOWIE [rys. tuszem na pergaminie, niesygnowany].
40. RZUT POZIOMY KOŚCIOŁA DOMINIKANÓW w KRAKOWIE [oznaczono nowożytny mury; rys. tuszem na pergaminie, niesygnowany].
41. RZUT POZIOMY KOŚCIOŁA ŚW. KATARZYNY W KRAKOWIE [rys. tuszem na pergaminie, niesygnowany].
42. Kolegiata wiślicka [rzut, rys. tuszem na pergaminie, niesygnowany].
43. KATEDRA w LE MANS [skala 1:1000; rzut, rys. tuszem na pergaminie, sygnowany].
44. KATEDRA w SENS PRZEKRÓJ PRZEZ PRZĘSŁO NAWY KOŚCIELNEJ [połowa, z widokiem; rys. tuszem na papierze, sygnowany].
45. Z KATEDRY w KOLONJI LIŚCIE GOTYCKIE [3 rys. w tuszu (sepia) na papierze, niesygnowane].
46. KOŚCIÓŁ w FONTEYRAYLT [skala liniowa; 1-30; rzut, rys. tuszem na pergaminie, sygnowany].
47. KOŚCIÓŁ „S. MARIA DEL CARMINE” [rzut, rys. tuszem na pergaminie, sygnowany].
48. KOŚCIÓŁ „NOTRE DAME DU PORT” w CLERMONT [rzut, skala liniowa; 1-20; rys. tuszem na pergaminie, sygnowany].
49. KATEDRA w SOASSONS WIDOK PERSPEKTYWICZNY NAWY POPRZECZNEJ POŁUDNIOWEJ [rys. tuszem na papierze, sygnowany].
50. CZĘŚĆ PRZEKROJU PODŁUŻNEGO TUMU w SPIRZE (NIEMCY) [1 przeszło, rys. w tuszu na papierze, sygnowany].
51. KOŚCIÓŁ w CONQUES [rzut, rys. w tuszu na papierze, sygnowany].
52. TUM w SPIRZE [rzut, rys. w tuszu na pergaminie, bez sygnatury].
53. Z OPACTWA w LAACH [przekrój poziomy portalu, rys. tuszem na pergaminie, bez sygnatury].
54. SŁUP z KAPITULARZA w SULEJOWIE [rys. tuszem na pergaminie, sygnowany].
55. NADPROŻA OKIENNE [widok przesklepienia otworów romańskich, rys. tuszem na białej karcie, bez sygnatury].
56. RZUT POZIOMY KOŚCIOŁA: RZUT POZIOMY KATEDRY w KRUSZWICY wiek XII [rys. tuszem na białej karcie, bez sygnatury].
57. PRZEKRÓJ ŻEBER SKLEPIENNYCH KRZYŻOWYCH PODŁUŻNYCH LUB POPRZECZNYCH BOGATO PROFILOWANYCH – Z KOŚCIOŁA ŚW. KATARZYNY w KRAKOWIE OKROJE GZEMSÓW GOTYCKICH – Z CHÓRU KOŚCIOŁA „NOTRE DAME” w PARYŻU – FILAR MIĘDZY KAPLICZKAMI KATEDRY ŚW. PIOTRA w BEAUVAI [6 detali architektonicznych, rys. tuszem na białej karcie, bez sygnatury].
58. CZĘŚĆ PRZEKROJU PODŁUŻNEGO KOŚCIOŁA w CONOVES [widok i plan przeszła, rys. tuszem na białej karcie, sygnowany].
59. CZĘŚĆ PRZEKROJU PODŁUŻNEGO – PRZEKRÓJ POPRZECZNY KOŚC. „NOTRE DAME DU PORT” w CLERMONT (VIOLET LE DUC) [rys. tuszem na białej karcie, sygnowany].
60. RZUT POZIOMY KOŚC. PRZEMIENIENIA w KOŚCIELCU KUJAWY wiek XII – PIERWOTNY DOMNIEMANY SYSTEM SKLEPIENNY KOŚC. w MOGILNIE [2 rys. w tuszu na białej karcie, sygnowane].
61. RZUT POZIOMY KOŚC. KLASZTORN. BENEDYKTYŃSKIEGO w MOGILNIE w. XII [rys. tuszem na białej karcie, bez sygnatury].
62. PRZEKRÓJ POPRZECZNY – KATEDRA w AUTUN [połowa; rys. tuszem na białej karcie, bez sygnatury].
63. CZĘŚĆ PRZEKROJU PODŁUŻNEGO KOŚC. „SANTA MARIA DEL CARMINE” (WŁOCHY) [segment, rys. tuszem na białej karcie, bez sygnatury].
64. TUM w WORMACJI [RZUT POZIOMY] [rys. tuszem na białej karcie, bez sygnatury].
65. WSCHODNI SZCZYT Z KOŚCIOŁA DOMINIKANÓW W KRAKOWIE [rys. tuszem (sepia) na białej karcie, bez sygnatury].
66. KOŚCIÓŁ ŚW. KRZYŻAW KRAKOWIE w DZISIEJSZYM STANIE [rzut poziomy, rys. tuszem na białej karcie, bez sygnatury].
67. S. Spirito [Florencja]; [fragment rzutu poziomego, rys. ołówkiem na kalce, bez sygnatury].
68. S. Marja degli Angoli [Florencja]; [ćwierć rzutu poziomego, rys. ołówkiem na kalce, bez sygnatury].
69. Rzut sklepienia zygmuntońskiego w kaplicy przy kościele w Kościelcu (W. Ks. Pozn.). Dzieło Jana Baptysty z Lugano [rys. murów w tuszu, rys. sklepienia w ołówku na kalce, bez sygnatury].
70. Założenie Św. Benedykta w Ferarze [rzut poziomy 1 przeszło, rys. ołówkiem na kalce, bez sygnatury].
71. Założenie pałacu Strozzi [we Florencji]; [rzut poziomy krużganków; rys. ołówkiem na kalce, bez sygnatury].
72. Rzut poziomy sklepienia zygmuntońskiego opartego na prawie położenia. Takie sklepienie w pałacu Jabłonowskich w Krakowie [rys. ołówkiem na kalce, bez sygnatury].
73. Widok sklepienia piastowskich z krużganka zamku w Św. Górze (Heilsberg) [rys. w ołówku na kalce] oraz RZUT POZIOMY KOŚCIOŁA ŚW. PIOTRA w RZYMIE WEDŁUG NAJPIERWOTNIEJSZEGO POMYSŁU ARCHITEKTA DONATO BRAMANTEGO z URBINO (1444–1514) [skala liniowa; 1–100; rys. w tuszu na pergaminie, brak sygnatury].
74. Sklepienie nadwiślańskie na kwadracie oparte, uzupełniające się na 4 kwadraty. Za są trójkąty o sklepieniu piastowskim (Braniewo, Orneta) [1 przeszło; rys. ołówkiem na kalce, bez sygnatury] oraz CZĘŚĆ PRZEKROJU PODŁUŻNEGO Z KOŚCIOŁA FONTEVRAVIT [1 przeszło, rys. tuszem na pergaminie, sygnatura].
75. Rzut poziomy katedry Przemyskiej. W nawie głównej filary założone na prawie „Połowienia podwójnego”; Rzut poziomu krużganka w Św. Górze (Heilsberg). Sklepienie Piastowskie. [fragment]; [2 rys. ołówkiem na kalce, bez sygnatury].

76. Katedra Lwowska. Stosunek złoty wzorowany na katedrze w „Amiens”. Układ wiatowy [przykrój częściowo ze sklepieniem, 2 przęsła – boczne i środkowe; rys. tuszem na kalce, bez sygnatury].
77. Szczyt kość. klaszt. OO. Cystersów w Choryniu z laska po osi głównej (styl nadwiślański) [rys. tuszem na kalce, bez sygnatury].
78. Szczyt kość. oo. Dominikanów w Lublinie stworzony na podstawie medziorytu z 1618 r. (styl nadwiślański); [rys. tuszem na kalce, bez sygnatury].
79. [brak karty].
80. Sanc[t]uario M.B. w Brenno (Giovanni Bataggio) [rzut poziomy kościoła i latarni; rys. ołówkiem na kalce, bez sygnatury].
81. Głowica jońska z I.p. krużganków Zamku na Wawelu [rys. tuszem na kalce, bez sygnatury] oraz KATEDRA w ROUEN [rzut poziomy; rys. w tuszu na kalce, sygnowany].
82. Głowica z przyziemia krużganków na Wawelu [widok; rys. tuszem na kalce, bez sygnatury].
83. Widok głowicy jońskiej z dzbanuszkami nad słup. II. p. z krużganku Zamku na Wawelu [rys. tuszem na kalce, bez sygnatury].
84. Przekrój podłużny z uwidocznieniem łuku międzynaw., na tle którego rozwija się „dwudział” sklep. Piastowskiego [rys. ołówkiem na kalce, bez sygnatury].
85. Rzut poziomy katedry we Fryburgu (Bryzgowja) na zasadzie położenia w stylu nadwiślańskiego [rys. ołówkiem na kalce, bez sygnatury].
86. Szczyt nad łękiem tęczowym kość. Św. Krzyża w Krakowie [rys. tuszem na kalce, bez sygnatury].
87. Szczegół szczytu w kaplicy Zamkowej w Lublinie. Styl Zygmunowski odcień sztuki Odrodzenia w Polsce [widok; rys. tuszem na kalce, bez sygnatury].
88. KATEDRA w KOLONJI [rzut, po korekcie ołówkiem; rys. tuszem na kalce, sygnowany].
89. ZAŁOŻENIE PAŁACU RICARDI [rzut krużganka; rys. ołówkiem na kalce, bez sygnatury].
90. Sklep. Jagiellońskie z krużganka Wszechnicy Jagiell. Po linii osi główn. I po linii osi poprz. po 5 węzł. Działowych; Kościół Certosa koło Pawji (kl. Cartuzow) [rzut; 2 rys. w ołówku na kalce, bez sygnatury].
91. Przekrój poprzeczny sklep. Jagiellońsk. z obniżonym łękiem przęsłowym dla którego S5 i S6. Punkta S1, S2, S3, S4 odnoszą się do tarcz sklep. [rys. ołówkiem na kalce, bez sygnatury]; SZCZEGÓŁ w SKALI 1:12 Z KOŚCIOŁA DOMINIKANÓW w KRAKOWIE [fragm. fryzu; rys. tuszem (sepia) na papierze, bez sygnatury].
92. Rzut poziomy kość. klaszt. w Henrykowie [część wsch.; rys. ołówkiem na kalce, bez sygnatury].
93. Odzwia z „dwunależcem” i z „trójnałęcem” z kość. w Starym Dworze koło Międzyrzecza [widok, rys. tuszem na kalce, niesygnowany]; Il Salvatore Zbawiciela w Wenecji (Bramanti) [skreślone; rzut, rys. w ołówku na kalce bez sygnatury].
94. Rzut poziomy sklep. jagiellońskiego w kącie krużganka Wszechnicy Jagiellońskiej od połud. zachodu [rys. w ołówku na kalce]. Katedra w Chartes [rzut, cz. wsch., transept, cz. nawy; rys. w tuszu na pergaminie, oba rys. niesygnowane].
95. Założenie „San Lorenzo” [poł. segmentu rzutu + połowa przekroju poprzecznego; rys. w ołówku na pergaminie, bez sygnatury].
96. Z KOŚCIOŁA W INNICHEN (TYROL) [fragment filara z głowicą i osadzeniem sklepień [rys. tuszem na pergaminie, sygnowany]. Przekrój przez sklep. zygmuntofskie w kaplicy w Kościelcu, koło Inowrocławia. Dzieło wczesnego Odrodzenia z r. 1555. [rys. w ołówku (przekrój nieb. kredką) na pergaminie, bez sygnatury].
97. Sklepienie Zygmuntofskie półkula obcięta 4 poziom. pt. i dodane lunety [rzut; rys. ołówkiem na pergaminie, bez sygnatury].
98. Rzut poziomy kolegi. w Wiślicy. Założenie z r. 1340. Trzy słupy wewn. na zasadzie połowienia podwójnego [rzut; rys. w ołówku na kalce, nie sygnowany]; RZUT POZIOMY LEWEJ STR. PORTALU KOLEGIATY w ŁĘCZYCY WIEK XII r. 1161 [oraz] RZUT POZIOMY PR. STR. PORTALU z KOŚCIOŁA ŚW. WOJCIECHA w KOŚCIELCU W. XIII. [rys. tuszem na pergaminie, bez sygnatury].
99. Okrój węgara drzwiowego z kruchty bocznej kościoła PP. Norbertanek na Zwierzyńcu pod Krakowem [przekrój poziomy str. lewa]; Okno o lasce pojedynczej środkiem wodzonej. Laska łączy się z węgarami okienn. Pierwiast. w epoce romantyzmu wykształcony [oraz] Okno o lasce pionowej i poziom. czyli o t. zw. „Krzyżco Kaźmierz”. Pierwiast. w epoce „ostrołuczza” rozwinięty i po całej Polsce rozpowszechniony [widok; 3 rys. tuszem na kalce, bez sygnatury].
100. Rzut poziomy sklep. nawy gł. i nawy bocznej, do jednego przęsła należących, z kość. Św. Jana w Toruniu (sklep. toruńskie 6 i 8 dzielne) [rys. w ołówku na kalce, niesygnowany]; Rzut poziomy filara międzynawowego z katedry Wawelskiej w Krakowie [rys. tuszem na pergaminie, niesygnowany].
101. Przekrój Św. Idziego w Krakowie [rys. tuszem na pergaminie, niesygnowany].
102. Czoło zamykające dach pogrążony nad basztą zamku w Kazimierzu Dolnym nad Wisłą [widok; rys. tuszem na kalce, bez sygnatury]; czterołuczce w kwadrat obłąkowy wpisany przyczem w dwóch rodzajach wypustki. Pięcioluczce w pięciobok umiarowy wpisane z wypustkami [rys. tuszem na pergaminie, niesygnowany].
103. Szczyt kość. Św. Stanisława czyli OO. Dominikanów w Lublinie o 6 wys. [widok; rys. tuszem na pergaminie, niesygnowany].
104. Założenie katedry Lwowskiej [rzut, segment do osi nawy; rys. ołówkiem na kalce]; Widok okna i rzut jego z klasztoru OO. Cystersów w Łądzie nad Wartą [rys. tuszem na kalce, 2 rys. niesygnowane].
105. KATEDRA w SENS (1:1000); [rys. tuszem na pergaminie, sygnowany]; KATEDRA w AMIENS 1:1000 [rys. w tuszu na pergaminie, niesygnowany].
106. Założenie Św. Franciszka w Ferarze [segment rzutu do osi nawy; rys. ołówkiem na kalce]. Filar międzynawowy z kość. w Grązowie w Prusiech, ze słupkami w narożach ośmioboku po osiach gł. i przekątniowych [2 rys. ołówkiem na kalce. + na odwrocie]; Katedra Gnieźnieńska [rzut; rys. tuszem na pergaminie, 1-2-3 rys. niesygnowane].
107. Okrój węgara między okiennego z biblj. Jagiellońskiej w Krakowie [i] Okrój w stylu ostrołuczca, złożony z 3 prawidełek, 2 wklęsł. i wałka zlewającego się z wklęsł. (Biblj. Jagiell.); Okrój nałęczy pod nad słupami bibljot. Jagiell. [i] Okrój słupa dziedzińca biblj. Jagiell. W Krakowie [i] Okrój słupa biblj. Jagiell. pod oporami nałęczy. [na odwrocie] Trójłuczce z wypustkami w trójkącie wpisane [i] Trójłuczce z wypustkami w kole wpisane. Powstają t. zw. serduszka wydłużone [7 rys. w tuszu na kalce, bez sygnatury].

Streszczenie

Artykuł poświęcono albumowi rysunków mało znanego dotąd architekta Ottona Fedaka (z Czerniowiec) i jego późniejszej twórczości zawodowej. Odkrycie tego albumu umożliwiło poszerzenie wiedzy na temat nauczania historii architektury na Wydziale Architektonicznym Politechniki Lwowskiej oraz zwróciło uwagę na późniejszą twórczość projektową jego autora. Omawiany zbiór rysunków stanowi pracę studencką wykonaną w roku akademickim 1926/1927, na zajęciach prof. dr J. Zubrzyckiego.

Fedak uzyskał dyplom w 1930/1931 r. W 1934 r. współpracował przy projekcie konkursowym Miejskich Zakładów Elektrycznych (T. Wróbel i L. Karasiński), a następnie wykonał projekt szkoły na Bogdanówce (1936) i kościoła w Potaszynie na Wołyniu. Brał udział w projektowaniu targowiska we Lwowie (1937) oraz w konkursach na kościół w Kołomyi (przed 1939) i na odbudowę cerkwi św. Ducha we Lwowie (1942). Po II wojnie światowej inż. arch. O. Fedak mieszkał w Polsce, w Oświęcimiu i w Myślenicach. Jest autorem kilku projektów kościołów w metropolii krakowskiej: w Tenczynie (1947–1968), w Przytkowicach (1948–1953), w Skomielnej Czarnej (1949–1960) i w Starych Żukowicach (1957–1961), a w latach 1960–1967 prowadził budowę kościoła w Skomielnej Białej, według projektu W. Cęckiewicza. Twórczość O. Fedaka należała do nurtu „harmonijnego modernizmu” (staranne zestawianie brył, kamienne wątki, uproszczony detal, tradycyjne sklepienia bądź stropy żelbetowe). Zrealizowane kościoły, mimo że nie należą może do wybitnych dzieł, stanowią cenne przykłady twórczości architekta m.in. w trudnych dla budowy świątyń latach PRL.

Słowa kluczowe: historia architektury, Wydział Architektoniczny Politechniki Lwowskiej, Otton Fedak (z Czerniowiec), kościół, projekt, metropolia krakowska

Abstract

The paper is dedicated to the album of drawings made by the little known architect Otton Fedak (from Czerniowce) and his later professional works. The discovery of this album provided more information on the process of teaching the history of architecture at the Faculty of Architecture at Lviv Polytechnic and attracted attention to the later design works by its author. This collection of drawings presents the works made by the student in the academic year 1926/1927 in classes of Professor J. Zubrzycki, Ph.D.

Fedak attained his diploma in 1930/1931. In 1934, he participated in the competition for the design of the Electric Power Facility (T. Wróbel and L. Karasiński) and then he made a design for the school in Bogdanówka (1936) as well as the church in Potaszyn in Volhynia. He also participated in redesigning of the market in Lviv (1937) and in the competitions for the design of the church in Kolomyia (before 1939) as well as for the rebuilding of the Greek Catholic church of the Holy Ghost in Lviv (1942). After World War II, the Engineer of Architecture O. Fedak lived in Poland, in Oświęcim and in Myślenice. He is the author of several designs of churches in the Cracow metropolis: in Tenczyn (1947–1968), Przytkowice (1948–1953), Skomielna Czarna (1949–1960) and in Stare Żukowice (1957–1961), and in 1960–1967 he was in charge of the construction of the church in Skomielna Biała designed by W. Cęckiewicz. The works by O. Fedak fall within the “harmonious modernism” style (carefully combined forms, stone courses, simple details, traditional vaults or rebar reinforced concrete structural floors). Although the churches which were completed may not be the most excellent works, they are valuable examples of churches designed by the architect and executed in the difficult times of the Polish People’s Republic.

Key words: history of architecture, Faculty of Architecture at the Lviv Polytechnic, Otton Fedak (from Czerniowce), church, design, Cracow metropolis